

Петрук Наталія Кирилівна, доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри філософії та соціально-гуманітарних наук,
Хмельницький національний університет, Україна
e-mail nataliia.petruk@gmail.com
ORCID iD: 0000-0001-6085-9034

Гапченко Олена Вікторівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
філософії та соціально-гуманітарних наук, Хмельницький національний
університет, Україна
e-mail gapchenkoov@ukr.net
ORCID iD: 0000-0002-4899-5110

КОМУНІКАЦІЯ ТА ЇЇ РОЛЬ У ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА

У статті досліджуються особливості комунікативних процесів у науці, вивчається роль комунікації в становленні та функціонуванні наукового товариства. Комунікація розглядається як універсальний спосіб взаємодії між ученими, як засіб транслювання наукових знань і наукових цінностей. Обґрунтовано, що виділення особливостей формальної та неформальної комунікації суттєво доповнює уявлення про організаційно-інституційну структуру сучасної науки. Встановлено, що комунікація виступає важливим чинником об'єднання вчених навколо вирішення наукових проблем, основою діяльності різних інтелектуальних груп у науці («невидимих коледжів»).

Ключові слова: комунікація, наука, наукове товариство, «невидимий коледж», формальна комунікація, неформальна комунікація, інформація.

Постановка проблеми. Дослідження науки як соціокультурного феномену передбачає аналіз її природи, механізмів її функціонування в суспільстві, окреслення комунікативних засад її розвитку. Важливе значення має вивчення специфіки комунікації, яка є сутнісною ознакою науки й неzapе- речною умовою формування наукового товариства як важливої ланки транслювання наукових знань. Комунікація є способом взаємодії між людьми, реалізацією здатності людини до обміну знаннями, інформацією, культурними зразками, дослідницькими схемами. Виділення різних форм наукової комунікації (формальної та неформальної, особистісної та безособистісної,

безпосередньої та опосередкованої, запланованої та спонтанної) дозволяє суттєво доповнити уявлення про можливі способи і типи організаційно-інституціональної структури сучасної науки. У цьому ракурсі наука постає цілісним організмом, у якому здійснюють свою діяльність різні наукові організації, товариства, спільноти, що мають достатньо стійку конфігурацію та інтелектуальні ресурси.

Потреба вивчення комунікації в науці визначається тим, що від характеру комунікативних зв'язків, різних способів і форм комунікації значною мірою залежить спрямованість діяльності наукової спільноти, ефективність дій наукового товариства, визнання ним загальних правил і спільних цінностей. Дослідження специфіки комунікативних процесів у науці набуває особливої гостроти в часи війни, коли людська спільнота стоїть перед необхідністю зберегти свою сутність перед небезпекою знищення, смертей та руйнування. У таких умовах саме комунікація постулює основні стратегії розвитку наукового товариства за «умов морально несприятливої ситуації» [1], якою і є війна.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Комунікація в науці є предметом вивчення багатьох зарубіжних та українських учених. Підвищена увага ними приділяється аналізу структури й особливостей комунікативних процесів у науці, з'ясуванню ролі різних форм комунікації в функціонуванні наукових товариств, організацій і спільнот. Філософська інтерпретація комунікації торкається розуміння специфіки як її формальних механізмів, так і унікальності неформального спілкування в науці. Значний внесок у вивчення наукової комунікації свого часу зробили відомий американський наукознавець Д. Дж. Прайс [2] та його школа. Науку як систему комунікацій різного виду розглядає Л. Броннікова, зокрема, акцентуючи увагу на специфіці інформаційних технологій у сучасному світі. На її думку, використання їх у науці призводить до виникнення нових моделей комунікації [3]. Інформаційно-комунікативну природу суспільства й впливи інформаційних технологій на характер комунікації досліджують О. Данильян і О. Дзьобань [4]. І. Скиба вивчає систему наукових комунікацій в інформаційну епоху (електронну комунікацію) [5]. Наукова розвідка Л. Чорної та І. Танасійчука присвячена характеристиці переваг і ризиків віртуального спілкування в сучасному світі, що, незаперечно, має вплив на різні сторони життя сучасної людини [6]. Організаційно-інституційні аспекти комунікації є предметом вивчення Н. Петрук [7; 8]. Методологічні засади аналізу комунікації як універсального способу людського існування визначені комунікативною філософією (Ю. Габермас [9; 12], К. О. Апель [11], Д. Бюлер [1]). Звернення до ідей комунікативної філософії великою мірою є виправданим із погляду потреби окреслення принципів співіснування людей у межах спільноти (зокрема й наукової), а також визна-

чення необхідних умов, за яких відбувається спілкування й співпраця між ученими.

Метою статті є дослідження соціально-інституційних вимірів комунікації в сучасній науці, вивчення ролі формальної та неформальної комунікації в діяльності наукового товариства.

Виклад основного матеріалу. Наука як соціальний інститут передбачає існування контактів і зв'язків співробітництва між тими, хто її творить. Співробітництво вчених доповнюється ієрархізацією та субординацією відносин у науковій спільноті. Наука не може існувати також без соціального замовлення на розроблення актуальних проблем і вирішення нагальних завдань, що їх визначає суспільство. Водночас наука є частиною соціокультурної реальності, і це накладає відбиток на формування наукового товариства, яке виступає головним суб'єктом наукової діяльності на сучасному етапі розвитку науки.

Поняття наукового товариства використовується для характеристики колективних суб'єктів наукової діяльності. В активності наукового товариства, його ієрархічній будові проявляється соціально-інституційний характер наукової діяльності. Забезпечуючи внутрішню наукову комунікацію, різні об'єднання вчених відіграють суттєву роль у розвитку науки. Уперше поставши в історії західноєвропейської культури у вигляді «європейської республіки вчених», наукове товариство стало органічною частиною інституту науки на всіх етапах її історичного розвитку. Один із творців комунікативної філософії Ю. Габермас вважає, що виникнення «європейської республіки вчених» було виявом існування мережі комунікативності в ренесансній Європі, а досвід різних об'єднань учених та інтелектуалів є провісником «прийдешньої значущості радше своїм організаційним формам, ніж маніфестаційним функціям» [9, с. 11]. З розвитком науки з'являються національні наукові товариства і спільноти науковців в окремих галузях знання – фізики хімії, математики тощо. Виділяються також групи, пов'язані між собою вирішенням деякої спільної важливої проблеми (тоді формуються наукові школи). Наукові товариства, що активно діють у сучасній науці, отримали назву «невидимого коледжу». Розвиток нових ідей, які об'єднують учених і дослідників, відбувається відповідно до певних процедур, а вчені, які входять до різних груп, інтенсивно взаємодіють між собою як на професійному, так і особистісному рівнях. Зокрема, вони зустрічаються на конференціях, симпозіумах, конгресах, обмінюються ще не опублікованими працями (статтями) й підтримують контакт через пошту. Важлива роль у комунікативних процесах відводиться людині, якій притаманні яскраві організаторські та лідерські якості, яка займається фінансуванням і організацією зустрічей, спілкуванням з офіційними

науковими та адміністративними структурами. Таким лідерам (а часто вони є також інтелектуальними лідерами; як правило, це одна й та сама особа) притаманна першість у теоретичних інноваціях, використанні нових методів дослідження. Вони ж своєю активністю консолідують групу (наукове товариство). Комунікація стає важливим чинником інтеграції вчених, успішного функціонування інтелектуальних груп у науці впродовж певного часу. Виникнення та діяльність на її засадах різних наукових об'єднань і товариств – від так званих «робочих бджіл» до «невидимих коледжів» – стає об'єктивною вимогою сучасного життя.

Наукова комунікація – це сукупність способів, видів і форм професійного спілкування вчених, а також різних способів передачі інформації від одного члена товариства до іншого. Вона здійснюється як через регулярні публікації, так і завдяки міжособистісному спілкуванню між ученими, використанню усних або електронних засобів спілкування. Комунікація, завдяки якій здійснюється інформаційний обмін між членами наукового товариства, завжди була важливою характеристикою наукової діяльності. Однак особливої ваги вона набуває сьогодні, коли відбувається так званий «інформаційний вибух» [4, с. 17]. Перед науковим товариством стоїть завдання зробити ефективною професійну комунікацію в науці, упорядкувати інформаційно-комунікаційні потоки в ній. Тому практично всі інформаційні процеси в науці, включаючи дисциплінарно орієнтовані публікації, конференції, симпозіуми, конгреси тощо, а також неформальні міжособистісні контакти між ученими, інтегрованими в межах окремих дисциплінарних товариств чи дослідницьких груп, отримують відповідну інтерпретацію.

Вивчення комунікацій в науці одним із своїх наслідків має формування пізнавальних моделей наукової комунікації, у яких важлива увага зосереджується на аналізі специфіки людської діяльності (зокрема й наукової), а також визначенні універсальних умов можливого взаєморозуміння й узаємодії між членами комунікативної спільноти. Актуальною в цьому контексті є парадигма комунікативної філософії. В особливому ракурсі в комунікативній філософії постає проблема значущості міжособистісних зв'язків та міжособистісного спілкування (комунікацій), а норми комунікативної філософії є альтернативою «стану невизначеності в цінностях, коли співіснують поруч різноманітні норми та цінності» [10, с. 32]. Ідеї комунікативної філософії набувають особливої значущості в часи, коли перед спільнотою постають нові виклики, коли актуалізується потреба пошуку нової спрямованості комунікативних зв'язків між людьми, особливо в час війни.

Комунікативна філософія доводить не лише можливість, але й історичну необхідність обґрунтування ідеалів людської спільноти. Комунікація, мовне

спілкування стає попередньою умовою будь-якого людського досвіду. На думку К. О. Апеля, кожний комунікативний акт людини а priori, ще до реального здійснення передбачає, власне, комунікативність. Комунікація – це та інстанція, за допомогою якої індивіди, діючи комунікативно, мають змогу спільно обговорювати та обґрунтовувати дії, етичні норми й цінності [11, с. 205]. Реальною комунікативною спільнотою, де досягається порозуміння, згода, утверджуються морально-практичні норми, є мова.

Ю. Габермас вважає, що через комунікацію відбувається спільна активізація сенсів, значень, які приймаються людьми, стає можливою координація соціальних планів людини. Філософ стверджує, що є сенс розглядати мову як вид метainституту, від якого залежать усі інші суспільні інститути, оскільки соціальна дія реалізується виключно в мовній комунікації [11]. Виразом здатності людини до соціально значущих дій є соціальний консенсус, який досягається через дискурс – модель розумного й вільного від будь якого примусу мовлення [11, с. 39]. Він зорієнтований на такі дії, результатом яких є порозуміння. Це накладає помітний відбиток на характер реальних комунікацій у межах людської спільноти.

Загалом запропоновані комунікативною філософією моделі ідеальної комунікації та ідеального дискурсу можна розглядати як теоретичну модель реального спілкування й реальних комунікацій у науці. Характер комунікативних процесів у науці визначається, безперечно, внутрішньою специфікою науки: головною метою наукової діяльності є генерування нових знань, визнання їхньої цінності в науковому товаристві. Водночас слід враховувати й факт узаємодії науки із соціальним середовищем, характер впливу цього середовища на процеси в науковому світі (управління наукою, практичне використання наукових досягнень, фінансування наукових досліджень тощо). Належно мусить оцінюватися значення реального спілкування між ученими. Як наслідок формуються способи та шляхи вирішення тих чи інших наукових проблем. Від обміну знаннями й інформацією, від комунікативної взаємодії вчених безпосередньо залежить ефективність науки та наукової діяльності.

Метою комунікації в сучасній науці є забезпечення кожного учасника оперативною і якісною інформацією, використання якої є умовою здійснення наукової діяльності. Результатом спілкування між ученими, використання інформації для вирішення важливих наукових тем є формування професійного наукового товариства, яке функціонує на основі дотримання певних норм і принципів.

Суттєву роль у розвитку сучасної науки відіграють формальна й неформальна комунікації. Вони постають важливими чинниками інтеграції вчених і необхідною умовою функціонування наукового товариства (інтелектуальних груп у науці) впродовж певного часу. Роль формальних і неформальних кана-

лів комунікації у формуванні та функціонуванні наукового товариства не є однаковою. Формальна комунікація суттєво відрізняється від неформальної. Підставою для розмежування формальної та неформальної комунікації є їхнє ставлення до офіційних, документально зафіксованих форм наукової інформації. Формальна комунікація передбачає документальну фіксацію наукового знання й здійснюється в письмовій формі (може також бути в усній формі) за встановленими правилами. Як правило, вона документально фіксується. Ідеться передусім про журнальні статті (чи статті в збірниках), монографії (індивідуальні чи колективні), електронні видання. Способами формальної комунікації можна вважати також публічні захисти магістерських, кандидатських, докторських дисертацій.

Неформальна комунікація ґрунтується на таких технологіях спілкування, які не потребують письмового оформлення й наступного відтворення в науковій літературі або електронних засобах інформації. Це свідчить про наявність стійких міжособистісних зв'язків та міжособистісних контактів у науковому середовищі. Видами неформальної комунікації є різні розмови, бесіди між ученими – в наукових закладах, у кулуарах наукових зібрань, на фуршеттах тощо, що демонструє значущість особистісних контактів між людьми. Неформальна комунікація включає в себе сукупність різних повідомлень, які передують офіційній публікації, листування між колегами чи однодумцями. Чим більше в спілкуванні проявляються неформальні моменти, тим більш продуктивним воно є для учасників такого спілкування.

Формальна комунікація здійснюється за наперед встановленими правилами і процедурами, вона не враховує персональні, особистісні якості індивіда. Результати формальної комунікації відповідають загальноприйнятим критеріям оцінки наукової діяльності. За всіма своїми ознаками формальна комунікація є досить однозначною, оскільки передбачає централізований контроль за її здійсненням, а це може перешкоджати виявленню індивідуальних рис ученого. Водночас формальна комунікація в науці програмує раціональність і чіткість у спілкуванні між членами наукового товариства.

Формальна комунікація, звісно, не вичерпує всього багатства людського спілкування і зв'язків у науці. Вона також не може зафіксувати всі способи взаємодії між ученими й регламентувати відносини в науковому середовищі. Крім формальних способів комунікації неминуче мусять існувати також неформальні. Вони є продуктом більш-менш тривалого міжособистісного і внутрішньо-групового спілкування. Через міжособистісне спілкування досягається порозуміння між його учасниками й стає можливою інтеграція між людьми. Таке спілкування не зводиться до формально (офіційно) визначених контактів, воно не є формально-рольовим, оскільки постає результатом тривалих кон-

тактів індивідів як особистостей [7, с. 53]. На відміну від формальної комунікації, неформальна має безпосередній, міжособистісний характер, створюючи простір для взаємності, відкритості відносин на протигагу анонімним чи суто функціональним.

Зразки неформальної комунікації поширені серед невеликого контингенту людей, які досить тривалий час підтримують особистісні, безпосередні зв'язки між собою. Їх може об'єднувати взаємна зацікавленість одне в одному, спільні інтереси та цінності, дружба, взаємні симпатії тощо. Можна стверджувати, що неформальні зв'язки і контакти значно сильніше, ніж формальні, стимулюють наукове співробітництво, дружні стосунки між вченими-однодумцями.

Неформальна комунікація є важливим шляхом передачі наукової й технічної інформації, про що свідчить поява дедалі більшої кількості «невидимих коледжів», тенденція до наукового співробітництва та колективних досліджень, спільна діяльність і співробітництво в розв'язанні складних наукових проблем. Вагомим показником сучасного рівня комунікації є переконання в значущості проведення різних конференцій, наукових зібрань, обміну візитами тощо. Отже, неформальна комунікація має велике значення для розвитку науки, водночас вона демонструє дедалі більшу залежність сучасного вченого від інтенсивності міжособистісного спілкування, контактів між однодумцями. У такому міжособистісному середовищі неформальна комунікація виступає часто основним джерелом інформації.

Неформальні зв'язки й комунікації зміцнюються в науковому середовищі тоді, коли в цьому відчувається особлива потреба (а не тоді, коли комунікація визначається через існування формальної системи приписів, норм, обов'язкових вимог). У процесі міжособистісного спілкування можуть висуватися альтернативні підходи щодо обговорення та розв'язання наукових проблем, що стимулює наукову діяльність. У неформальній комунікації рідко проявляються лише односторонні зв'язки й однозначне, односпрямоване спілкування. Цілком визнаною практикою тут стає зворотний зв'язок, двосторонній або багатосторонній обмін думками.

Звісно, не можна точно визначити чіткі параметри та переваги неформальної комунікації. Але безперечною перевагою є її спрямованість на конкретну особистість, що є головною ланкою, яка інтегрує наукове товариство й пов'язує одну наукову спільноту з іншою. Неформальна комунікація – це своєрідна антитеза невиразності й анонімності формальної комунікації. Однак вона реалізується й розвивається паралельно з комунікацією формальною. Важливим є те, що неформальна комунікація доповнює потенціал та можливості формальних каналів передачі інформації в межах наукового товариства. Окре-

мо слід наголосити на її «своєчасності», лабільності, яка є реакцією на зміни в науковому середовищі [8, с. 80].

Суттєвою ознакою неформальної комунікації є взаємна зацікавленість у спілкуванні з тими чи іншими людьми. Неформальна комунікація в науці орієнтована, як правило, на невеликий контингент учених, які порівняно довго підтримують між собою особистісні, безпосередні зв'язки. Їх об'єднує взаємна зацікавленість одне в одному, дружба, взаємні симпатії, спільні інтереси та спільні цінності. На основі цього проявляється ще одна властивість неформальної комунікації – вибірковість (адресність) неформальних зв'язків і контактів. Вони виникають лише тоді і лише між тими людьми, які зацікавлені в цьому спілкуванні [8, с. 80]. Зокрема, вчений, який є носієм інформації, сам вирішує, що, коли та кому повідомити. Така спрямованість спілкування сприяє підвищенню доступності та зрозумілості того, про що йдеться в акті комунікації. Крім того, за допомогою міжособистісної комунікації задовольняються часто неусвідомлені й не артикульовані інформаційні потреби, оскільки через таку комунікацію поширюється інформація, яка виявляється корисною для того, хто спілкується, хоч така інформація спеціально і не шукалася. Як наголошує відомий американський дослідник комунікації в науці Д. Мензел, завдяки міжособистісним контактам і міжособистісному спілкуванню передається так званий «неформульований зміст», який необов'язково повинен бути виражений у чітких поняттях та категоріях і який сприймається саме завдяки наявності в суспільстві неформальних контактів і зв'язків, спільних цілей та інтересів [13, с. 117].

Специфіка поширення комунікаційно-інформаційних потоків у науковому товаристві (як дисциплінарно-орієнтованих публікацій і важливих інформаційних заходів (конференцій, симпозіумів, конгресів тощо), так і неформальних міжособистісних контактів вчених, інтегрованих в окремі дисциплінарні товариства чи дослідницькі групи) пов'язана з потребою координації серед великої кількості індивідів. На думку Д. Дж. Прайса, суттєву роль у цих процесах відіграє поширення неявних знань, особистісної інформації через міжособистісне спілкування. Досліджуючи неформальні зв'язки в науці, він дійшов висновку, що приблизно 80 % інформаційного потоку надходить до вчених від інших дослідників на стадії, яка передує формальній комунікації, переважно неформальними каналами (шляхом особистих бесід, розмов, листування тощо) [2, с. 96].

У ситуаціях, коли вчений стоїть перед завданням розв'язання складної наукової проблеми та прийняття самостійного рішення, велике значення для нього має інформація, зміст якої складають неявні, особистісні знання, що не піддаються вербалізації. Одним із шляхів формування таких знань є не-

формальна комунікація. Через механізми неформальної комунікації забезпечується швидка координація знань, а також більш ефективне їх використання. Отже, порівняно з формальною комунікацією неформальній притаманні виразні епістемологічні переваги.

Загалом комунікація є важливим способом трансляції знань у науковому товаристві, а також у більш широкому соціальному та культурному контекстах. У міру розвитку науки і розширення її предметного поля такі форми наукової комунікації та передачі знань, як систематичне листування між ученими (у минулому воно здійснювалося латинською мовою і сприяло обговоренню шляхів і результатів наукових досліджень), замінюється науковою статтею як формою трансляції наукових знань. Уже у XVIII ст. наукові журнали значно потіснили книги і масивні фоліанти, створюючи умови для інтеграції сукупного наукового знання [2].

У сучасних умовах інформаційні технології та глобальні комунікаційні мережі суттєво змінюють характер і способи трансляції знань, можливості для зберігання, обробки і передачі інформації як усередині професійного наукового товариства, так і за його межами. Це сприяє радикальній модифікації структури і функціонування професійного спілкування між ученими, спрямовуючи його у простір віртуальної реальності з великими перспективами взаємодіяти в ній зі штучним інтелектом.

Особливих ознак набуває неформальна комунікація у віртуальному товаристві (електронне листування вчених, їхні блоги, соціальні мережі). Специфіка спілкування через інтернет має свої особливості (можна говорити навіть про правила етикету в цій системі), однак специфіка віртуального товариства є такою, що воно надає багато можливостей (але й багато ризиків) для спілкування [6]. Комунікація у віртуальному науковому товаристві не є суворо структурованою, її зміст не визначають різні дисциплінарні чи стратифікаційні обмеження. Вона здійснюється лише на основі правових вимог і обмежень, а також морально-естетичних самообмежень.

Незважаючи на разючий прогрес в інформаційних технологіях і різні нововведення в комунікаційній техніці, що дозволяє формальним механізмам виконувати дедалі більше комунікаційних функцій, неформальна комунікація виконує важливі функції в роботі наукового товариства. Водночас слід враховувати той факт, що орієнтація на переваги тієї чи іншої форми комунікації значною мірою залежить від соціальних і культурних особливостей наукових спільнот. Звісно, для того щоб оптимізувати наукову діяльність, обов'язково потрібно формалізувати та планувати комунікацію. Однак коли для вирішення наукової проблеми не вистачає формальних контактів між ученими, їх слід доповнити механізмами неформальної комунікації. Саме неформальна кому-

нікація стимулює дослідника до розширення меж свого дослідження шляхом використання інформації, джерело якої є поза межами формального спілкування в конкретний момент часу.

Висновки. Отже, сучасна наука є простором існування різних форм і способів комунікацій. Комунікація є основою ефективного функціонування наукового товариства, яке виступає головним суб'єктом наукової діяльності. Вчений включається в систему комунікативних відносин, використовуючи свій особистий і загальнокультурний досвід, що сприяє поширенню й обміну інформацією й знаннями в науковому товаристві. Від характеру комунікацій у науковому співтоваристві значною мірою залежить ефективність і результативність наукової діяльності, а процеси продукування нового знання набувають нових вимірів і масштабів. Невід'ємною частиною наукового процесу виступають формальна і неформальна комунікація. У єдності своїх форм, специфічних механізмів і переваг вони стають однією із засад функціонування наукового товариства, умовою його успішної й ефективної діяльності. Рецепція ідей комунікативної філософії на українському ґрунті дає підстави для висновку, що необхідність здійснення комунікації в нелюдських умовах війни є умовою розвитку наукового товариства та збереження його морального обличчя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бьолер Д. Єдність розуму та його диференціація за Карлом-Отто Апелем / пер. з нім. А. Єрмоленко. *Філософська думка*. 2020. № 2. С. 7–22.
2. Прайс Д. Дж. Тенденції в розвитку научної комунікації: прошле, настояще, будуще. *Коммунікація в сучасній науці*. 1976. С. 93–110. URL: <http://libarch.nmu.org.ua/handle/GenofondUA/69036> (дата звернення: 08.09.2025).
3. Броннікова Л. В. Комунікація в сучасній науці: нові засоби для виробництва знання. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія: Філософія. 2015. Т. 257. вип. 245. С. 38–42.
4. Данильян О. Г. Дзьобань О. П. Інформаційно-комунікативна природа суспільства: еволюція точок зору на проблему. *Вісник Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2018. Т. 3 (38). С. 8–20.
5. Скиба І. П. Специфіка комунікативних процесів в умовах інформатизації суспільства. *Вісник Національного авіаційного університету*. Серія: Філософія. Культурологія. 2024. № 1. С. 69–74.
6. Чорна Л. В., Танасійчук І. М. Віртуальне спілкування та кібербулінг: філософський аналіз. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*. Серія: філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2025. Т. 3 (66). С. 87–107.

7. Петрук Н. К. Діалектика відносин формальної та неформальної організації в суспільстві. *Мультиверсум. Філософський альманах* : зб. наук. пр. 2005. № 51. С. 47–67.
8. Петрук Н. К. Комунікація як засада існування наукового товариства. *Науковий вісник Чернівецького університету. Філософія*: зб. наук. пр. 2011. № 541/542. С. 79–82.
9. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії громадянське суспільство / пер. з нім. А. Онишко. Львів : Літопис, 2000. 321 с.
10. Єрмоленко А. Етика дискурсу Карла-Отто Апеля як «перша філософія» третьої парадигми. *Філософська думка*. 2022. № 2. С. 23–38.
11. Apel K.-O. Transformation der Philosophie. Das Apriori der Kommunikationsgemeinschaft und die Grundlagen der Ethik. Frankfurt a. M. : Suhrkamp, 1973. 446 s.
12. Habermas J. Handlungsrationalität und gesellschaftliche Rationalisierung. *Theorie des kommunikativen Handelns. Bd. I*. Frankfurt a. M.: Suhrkamp, 1981. S. 341–360.
13. Мензел Г. Планирование последствий планируемой деятельности в области научной коммуникации. *Коммуникация в современной науке*. 1976. С. 110–131. URL: <http://libarch.nmu.org.ua/handle/GenofondUA/69036> (дата звернення: 15.09.2025).

REFERENCES

1. Boler, D. (2022). Yednist rozumu ta yogo dyferentsiatsiia za Karlom-Otto Apelem / per. z nim. A. Yermolenko. *Filosofska dumka – Philosophical thought*, 2, 7–22 [in Ukrainian].
2. Prais, D. Dzh. (1976). Tendentsii v razvitii nauchnoi komunikatsii: proshloie, nastoiashcheie, budushcheie. *Komunikatsia v sovremennoi nauke – Communication in modern science*, 93–110. URL: <http://libarch.nmu.org.ua/handle/GenofondUA/69036> [in Russian].
3. Bronnikova, L.V. (2015). Komunikatsiia v suchasni nautsi: novi zasoby dlia vyrobnytsva znannia. *Naukovi pratsi Chornomorskogo derzhavnogo universytetu imeni Petra Mogyly kompleksu “Kyievo-Mogylianska akademiia”*. Seriiia “Filosofiiia” – *Scientific works of the Petro Mohyla Black Sea State University of the Kyiv-Mohyla Academy complex. Series: Philosophy*, Vol. 257(245), 38–42.
4. Danilyan, O.G., Dzoban, O.P. (2018). Informatsiino-komunikatyvna pryroda suspilstva: evoliutsiia tochok zoru na problemu. *Visnyk Natsionalnoho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho*. Seriiia: filosofiiia, filosofiiia prava, politolohiia, sotsiolohiia – *Bulletin of the Yaroslav Mudryi National Law University. Series: Philosophy, Philosophy of Law, Political Science, Sociology*, Vol. 3(38), 8–20 [in Ukrainian].
5. Skyba, I.P. (2024). Spetsyfika komunikatyvnykh protsesiv v umovakh informatyzatsii suspilstva. *Visnyk Natsionalnoho aviatyynoho universytetu. Filospfiia, kulturologiia – Bulletin of the National Aviation University. Series: Philosophy. Cultural Studies*, 1, 69–74 [in Ukrainian].

6. Chorna, L.V., Tanasiichuk, I.M. (2025). Virtualne spilkuвання ta kiberbuling: filosofskyi analiz. *Visnyk Natsionalnoho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho. Serii: filosofii, filosofia prava, politolohiia, sotsiologiia – Bulletin of the Yaroslav Mudryi National Law University. Series: Philosophy, Philosophy of Law, Political Science, Sociology, Vol. 3(66), 87–107* [in Ukrainian].
7. Petruk, N. K. (2005). Dialektyka vidnosyn formalnoi ta neformalnoi organizatsii v suspilstvi. *Multyversum. Filosofskyi almanach: Zbirnyk naukovykh prats – Multyversum. Philosophical Almanac: Collection of philosophical works, 51, 47–67* [in Ukrainian].
8. Petruk, N. K. (2011). Komunikaatsiia yak zasada isnuvannia naukovohto tovarystva. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Zbirnyk naukovykh prats – Scientific journal of Chernivtsi University. Collection of scientific works, 541/542, 79–82* [in Ukrainian].
9. Habermas, Yu. (2000). Strukturni peretvorennia u sferi vidkrytosti: doslidzhennia kategorii gromadianske suspilstvo / per. z nim. A. Onyshko. Lviv: Litopys [in Ukrainian].
10. Yermolenko, A. (2022). Etyka dyskursu Karla-Otto Apelii yak «persha filosofia» tretioi paradygmy. *Filosofska dumka – Philosophical thought, 2, 22–38* [in Ukrainian].
11. Apel, K.-O. (1973). Transformation der Philosophie. Das Apriori der Kommunikationsgemeinschaft und die Grundlagen der Ethik. Frankfurt a. M.: Suhrkamp [in German].
12. Habermas, J. (1981). Handlungsrationalitat und gesellschaftliche Rationalisierung. *Theorie des kommunikativen Handelns. Bd. I.* Frankfurt a. M.: Suhrkamp, 341–360 [in German].
13. Menzel, G. (1976). Planirovanie posledvii planiruiemoi dieiatelnosti v oblasti nauchnoi komunikatsii. *Komunikatsia v sovremennoi nauke – Communication in modern science, 110–131*. URL: <http://libarch.nmu.org.ua/handle/GenofondUA/69036> [in Russian].

Petruk Natalia Kyrylivna, Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Head of the Department of Philosophy and Social and Human Sciences, Khmelnytskyi National University, Khmelnytskyi, Ukraine

Gapchenko Olena Viktorivna, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Philosophy and Social and Human Sciences, Khmelnytskyi National University, Khmelnytskyi, Ukraine

COMMUNICATION AND ITS ROLE IN THE ACTIVITIES OF A SCIENTIFIC SOCIETY

The article explores the features of communicative processes in science and studies the role of communication in the formation and functioning of the scientific community.

Communication is considered as a universal method of interaction between scientists, as a means of transmitting scientific knowledge and scientific values. It is substantiated that the delineation of the features of formal and informal communication significantly complements the idea of the organizational and institutional structure of modern science. It has been established that communication is an important factor in uniting scientists around solving scientific problems, the basis of the activities of various intellectual groups in science (“invisible colleges”).

Keywords: *communication, science, scientific society, “invisible college”, formal communication, informal communication, information.*

